

Unie polsko-litewskie – typowy przykład integracji państw europejskich?

W okresie intensywnych debat nad kwestią integracji Unii Europejskiej oraz sprzeciwów wobec ograniczania suwerenności współczesnych państw narodowych często umyka nam z pola widzenia, że zwłaszcza w państwach monarchicznych w epoce średniowiecza i nowożytności unie państwowe (personalne, dynastyczne, lecz również tzw. realne) były najczęstszą formą integracji rozmaitych organizmów państwowych. Nawet jeśli po pewnym czasie dochodziło do rozpadu związków unijnych, to i tak niektóre państwa często unie odnawiały, niekiedy tylko w zmienionej konfiguracji lub formie ustrojowej. Przykładów najbardziej długotrwałych procesów transformacji unii międzypaństwowych dostarczają unie personalne państw skandynawskich – duńsko-szwedzko-norweska unia kalmarska (1397–1523), unia duńsko-norweska (1523–1814), później zaś szwedzko-norweska (1814–1905) – czy też ukształtowana na przełomie XV i XVI w. dynastyczno-personalna unia królestw Kastylii i Aragonii (w skład tej ostatniej wchodziły też połączone z nią wcześniej unie personalną królestwo Walencji oraz Katalonia, a jej długotrwałe echa odczuwalne są dziś w kwestii tzw. niepodległości Katalonii).

„Pewnych paraleli dostarcza też ponad czterechsetletnia ewolucja związków unijnych – od unii personalnej do realnej (ustrojowej) – Korony Polskiej z Wielkim Księstwem Litewskim oraz Królestw Anglii i Szkocji. Węzły polsko-litewskich unii (licząc od aktu w Krewie w 1385 r.) okazały się prawie tak trwałe jak angielsko-szkockie (licząc od unii Dwóch Koron w 1603 r.) – poza tym, że te ostatnie w zmienionej formule [zawartej w 1707 r. unii ustrojowej] trwają do dziś (jak długo jeszcze?). Mimo zachowania pewnych odrębności zarówno Litwa od unii realnej w 1569 do 1791 r., a także Szkocja od unii parlamentarnej w 1707 aż do 1999 r., okazały się słabszymi członkami w unijnych konfiguracjach. Powstałe w ich wyniku federacyjne struktury ustrojowe zarówno w nowożytnej Rzeczypospolitej, jak i Wielkiej Brytanii ulegały z upływem czasu procesowi stopniowego zaniku złożoności organizmów, przy jednoczesnym nasileniu tendencji unifikacyjnych”¹.

Oddając moduł „Unie polsko-litewskie”, mamy nadzieję, że zamieszczone w nim źródła pisane, a także umieszczone w wersji niemieckojęzycznej artykuły monograficzne oraz materiał ikonograficzny, będą przydatne nie tylko w nauczaniu historii polsko-litewskiej Rzeczypospolitej do XVIII w. Ich analiza może posłużyć także do uzyskania szerszej perspektywy porównawczej na historię Europy we wczesnej epoce nowożytnej – porównanie podobnych procesów kształtowania się związków unijnych głównie w Wielkiej Brytanii, lecz również np. między państwami terytorialnymi dawnej Rzeszy lub monarchii habsburskiej. Zarazem moduł „Unie polsko-litewskie” zawiera teksty naukowe ukazujące miejsce związków unijnych między Koroną Polską a Wielkim Księstwem Litewskim w kulturach pamięci państw narodowych, które mogą uchodzić za sukcesorów dawnej Rzeczypospolitej: Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy. *Last but not least* zamieszczone tutaj materiały będą pomocne w głębszym zrozumieniu kontekstów historycznych procesów zachodzących współcześnie w Europie, jak np. w szkocka dewolucja, czy też referenda niepodległościowych w Szkocji i Katalonii.

¹ Zob. tekst artykułu w wersji niemieckojęzycznej modułu – I. Kąkolewski, *Von der Beständigkeit des Topos der (re-)born statehood in der politischen Kultur Europas*.